

A szőlő kataszter térinformatikai háttere - VINGIS befejezés előtt

Martinovich László - Iván Gyula – Katona Zoltán – Kiss Marcella – Mikesey Gábor – Rotterné
Kulcsár Anikó -Winkler Péter

Magyarországon a szőlő ültetvényregiszter térinformatikai hátterének kialakítása a hegyközségek nyilvántartásának (HEGYÍR) megfelelően a Földmérési és Távérzékelési Intézetben (FÖMI) folyik, a 119/2003. (XI. 27.) FVM rendelet alapján. A program 2001-ben a Földművelési és Vidékfejlesztési Minisztérium Földügyi és Térképészeti Főosztályának (FVM FTF) felügyelete mellett indult, több éves előkészítés után.

A program megvalósulása számos kedvező tényező együttes hatásának köszönhető. Egyrészt az Európai Unió jogszabályai, amelyek a csatlakozásunk napjától Magyarországra nézve is kötelező érvényűek, előírnak egy ilyen követelményt. A technikai fejlődés is felgyorsult, néhány éve még nem is gondoltuk, hogy ilyen széles körben elterjed a számítógépek és térinformatikai programok, digitális térképek használata. Az űr- és légifelvétel hozzáférhetősége, pontossága (felbontása) megnőtt, felhasználásuk a mezőgazdaságban hazánkban is igen elterjedt. Országos programok fejeződtek be: 2000-ben a „Magyarország légifelvételzése” program, amelynek során először készült hazánkról szinte egyidőben teljes lefedésű légifelvétel; majd ez alapján 2003 nyarára elkészült a teljes országra az ortofotó térkép a közben szintén előállított digitális domborzati modell segítségével.

A VINGIS térinformatikai rendszer a szőlő ágazat különböző típusú (méretarányú, léptékű, korú) térképeinek együttes kezelését teszi lehetővé. A szőlőültetvények digitalizált (vektoros) határai külön rétegeként megjeleníthetők a tájékozódást segítő hagyományos (kataszteri, topográfiai) térképek felett. Ezeket a határokat naprakészen, minden változást követően módosítani lehet a hozzá tartozó adatokkal (helyrajzi szám, terület, fajta, és egyéb szakmailag érdekes adatok), a jogszabályokban előírt módon és illetékességi körben. Különböző összefüggéseket is nagyon szemléletesen tehetünk vele, pl. egyes fajták térbeli elhelyezkedése, megadott méretű ültetvények megjelenítése stb.

A VINGIS térinformatikai rendszer elsősorban azt szolgálja, hogy Magyarország hozzájusson a szőlő-bor ágazatra jutó minden támogatáshoz, mert a HEGYÍR adatbázissal együtt (amelynek korszerűsítése is most folyik) hitelt érdemlően bizonyítani tudja a támogatások igénylésének jogosságát és kiállja az ellenőrzés próbáját az EU által támasztott követelményeknek megfelelően.

Ezen túl azonban szakmai szempontból is igen hasznos lesz az ágazat számára, mert integrálni tud minden olyan meglévő szakmai térképet is, amit a rendszerbe építve a hegybírók nagy haszonnal kezelhetnek. Ilyen tervezett és megindult fejlesztések az SzBKI termőhelyi kataszteri térképeinek digitalizálása, a FÖMI digitális domborzati modelljének (magasság intervallum-, lejtőszög kategória-, kitettség térképek) és földrajzi név táranak felhasználása, dűlőtérképeinek vektorizálása, az ortofotók felhasználása a szőlőültetvények teljes körű azonosítására. Ez utóbbi térképek, amelyek felújítását az EU követelmények miatt 3 évenként tervezik, minden létező térképnél frissebbek, és a tényleges művelést mutatják, lehetővé téve az ellenőrzést is.

A csatlakozást megelőző időszakban egyértelművé vált, hogy az FVM-nek, mint a szőlő-bor ágazatot irányító Intézménynek, saját termelői szintű és teljes körű, naprakész és állandóan frissített adatbázissal kell rendelkeznie, hogy Magyarország hozzájusson az ágazatra jutó Közösségi támogatásokhoz. Az EU agrártámogatási rendszer hazai működtetése, ellenőrzése és a kifizetések a jövőben a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal (MVH) felelősségi körébe tartoznak.

Az EU szempontjából az a legfontosabb kérdés, hogy az egyes országok közigazgatási apparátusa felkészüljön arra, hogy a szőlő-bor szektorra jutó agrártámogatásokat a térinformatika segítségével is kövessék (1. ábra), és ellenőrizhetővé tegyék. A VINGIS program előrehaladását a FÖMI-ben szakmai oldalról az EU JRC (2002), a brüsszeli DG megbízásából pedig a TAIEX peer-review munkacsoportja (2002 és 2003) is ellenőrizte és igen jónak találta.

A 1593/2000/EK rendelet szerint a tagállamoknak, 2005. január 1-jétől a mezőgazdasági parcelláikat, beleértve a szőlőültetvényeket is, digitális térképeket felhasználó térinformatikai rendszerben ajánlott nyilvántartani. Az EU fejlesztések is ebbe az irányba indultak el, (egyes ágazatokban, pl. (szántóföldi növények, előbbre tartanak), így a hazai fejlesztéseket is ennek megfelelően terveztük.

A VINGIS kiépítésének első szakasza (2001-2002) a teljes termőterület mintegy 20%-ára terjedt ki, mely 4 borvidéket, 48 hegyközséget és 70 települést, 40 000 ültetvényt és 13 000 hektárt érintett.

A projekt második fázisában (2002-2003) 6 újabb borvidék vált a program részévé. mely további 55 hegyközséget és 104 települést, 35 000 ültetvényt és 10 500 hektárt érintett.

A hegybírók számítógépére telepített térképcsomag a tájékozódást segítő hagyományos térképeken kívül a szőlőültetvények vektoros állományát tartalmazza a hozzá tartozó, a HEGYÍR rendszerből

származó adatbázissal, valamint az azok kezelését végző programot, továbbá borvidékenként egy hegyközségben kísérleti jelleggel néhány kiegészítő térképet (lejtőkategória-, kitettség- és magasság intervallum térkép, termőhelyi kataszteri térkép, a jövőben dűlőtérkép) is.

A program országos kiterjesztése (1. táblázat) 2003. őszén megkezdődött. 12 borvidék 210 hegyközségében, közel 44 600 hektár szőlőültetvényt kell térinformatikai rendszerben megfeleltetni.

A szőlő-bor szektorra jutó agrártámogatások (kivágási- és újratelepítési támogatások, szerkezetátalakítási támogatások, termelési kvóták áthelyezése, szőlőterület bővítési jog és szőlő újratelepítési jog kezelése) nem a közvetlen kifizetésekhez kapcsolódnak, az ültetvényekben bekövetkezett fenti változásokat kell követni, amelynek az EU 2010-ig szigorú korlátokat szab (az ország szőlő termőterületének évente 1,5 %-át lehet újratelepíteni).

A csatlakozásig az ültetvénytérképek hegybírókhoz való kihelyezése a cél a HEGYÍR adatbázis mellé. Természetesen a hiteles alapállapot kialakítása csak a hegybírókkal együtt történhet, az ő helyi ismeretük nélkül az igen változó korú és a változásokat nem naprakészen követő kiinduló térképekből végleges szőlőültetvény térkép sem készíthető. Ez a folyamat 2004. végéig eltart.

Az új, 2004-es bortörvény a hegyközségek hatáskörét várhatóan országosra kiterjeszti, így a borvidékeken kívüli (20 000 hektárra becsült) szőlőültetvények művelőinek is be kell jelentkezniük a hegyközségi rendszerbe. Az innen érkező új adatokat is meg kell feleltetni a VINGIS rendszerben, amely nyilván csak az új adatbázis feltöltése után lehetséges.

A csatlakozás után a támogatással érintett ültetvényeket viszont azonnal a VINGIS rendszerben is követjük, együttműködve a szakhatósági intézményekkel.

A VINGIS rendszer fenntartása folyamatos lesz, a változásvezetés a tervek szerint a borpiaci év kezdetén, évente egy alkalommal (szeptember 30-ai fordulóval) történik.

Megnevezés	1.fázis (2001-2002)	2.fázis (2002-2003)	3.fázis (2003-2004)
Borvidékek	Egri borvidék, Mátraaljai borvidék, Villányi borvidék, Pannonhalmi borvidék	Etyek-Budai borvidék, Balatonboglári borvidék, Szekszárdi borvidék, Soproni borvidék, Somlói borvidék, Badacsonyi borvidék Móri borvidék	Csongrádi borvidék, Hajós-Bajai borvidék, Kunsági borvidék, Ászár-Neszmélyi borvidék, Balatonfüred-Csopak borvidék, Balatonfelvidéki borvidék, Mecsekaljai (Pécsi) borvidék, Bükkaljai borvidék, Tokaji borvidék, Balatonmelléki borvidék, Tolnai borvidék
Készültségi fok	20%	50%	100%

1. táblázat: A VINGIS szőlőültetvény regiszter térinformatikai háttérének kiépítési ütemezése

1. ábra:

